

Sermo in Abraham

Λόγος εἰς τὸν Ἀβραάμ

Δειλιῶ τὸν Ἀβραάμ ὡς τὴν ἐμὴν ὑπερβαίνοντα γλῶτταν· καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ μνήμην προλαβοῦσά με πάλιν ἐπαγγελία καθέλκει· καὶ τῆς ἀρετῆς ἐκείνου τὸ πέλαγος δέδοικα. Πῶς γὰρ δυναίμην πρὸς λιμένας ἐλαύνειν ἅπαξ τοσαῦτα καταρξάμενος πλέειν; Σήμερον δὲ ἴδωμεν, εἰ μέχρι τέλους ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμεινε γνώμης ὁ δίκαιος. Τί δὲ τὸ κελευσθέν; Λάβε τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαάκ, καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν εἰς ὄλοκάρπωσιν ἐπὶ ἓν τῶν ὁρέων, ὧν ἂν σοι εἶπω. Πῶς οὐ κατεπλάγη καὶ ψιλῆ τῆ τῶν ῥημάτων ἀκοῇ ὁ Ἀβραάμ; Πῶς νήφων ἔμεινε ἔτι; Πῶς οὐ γέγονεν ἄφρονος; Πῶς αὐτῶν ἄφρων τῶν φρενῶν οὐκ ἔστερῆ 252 θη; Πῶς οὐκ εἶπε παρενεχθεὶς τὴν διάνοιαν· τοῦτό μοι, Δέσποτα, τῆς πρὸς σὲ δουλείας τὸ ἄθλον; Οὗτος ὁ μέγας τῆς εὐσεβείας καρπός; Τοῦτό μοι τῆς διὰ σοῦ μετοικίας τὸ δῶρον; Πρὸς ποίαν διὰ σὲ καρτερίας οὐκ ἐπύκτευσα πείραν; Πατρίδος ἔστερηθην διὰ σὲ καὶ κτημάτων καὶ γένους. Σὺ μοι δέδωκας υἱὸν οὐκ ἐλπίσαντι· σύ μοι πολλὰ ὑπ' αὐτῷ παρέχειν ἀγαθὰ καθυπέσχου. Τοῦτό μοι οὖν τῶν ἐπαγγελθέντων τὸ πέρας; Ἔτι σου τῆς ὑποσχέσεως κατέχω τὰ γράμματα· ἐν Ἰσαάκ κληθήσεται σοι σπέρμα. Ἐὰν οὗτος ἀποθάνῃ, πῶς ἔχει μοι τῆς ἐπαγγελίας ἢ ἀλήθεια ζῆσαι; Ἐὰν τὴν ἀρχὴν ἀνέλῃς, πῶς ἔχει τὸ γένος δραμεῖν; Εἰ λαβεῖν ἐβούλου, τί καὶ τὴν ἀρχὴν ἐχαρίζου; Εἶθε μοι στεῖρα διέμεινε ἢ γυνή· εἶθε τῆς Σάρρας τῆς ἀπαιδίας οὐκ ἐλύθη τὸ πάθος. Ἐπέτυχον ἂν, εἰ μὴ τῆς χάριτος ἔτυχον τότε. Πολλὴν εἶχε τὸ πρᾶγμα παραψυχὴν, καὶ τὸ μετ' ἄλλων ἔστερησθαί με λογιζόμενος ἐκαρτέρουν. Νῦν δὲ τὸν Ἀβραάμ τις ὀνομάζων καὶ τὸν παιδοφόνον προστίθησιν. Μὴ μόνος τοιαῦτα καινοτομήσω τὸν βίον. Μὴ γένωμαι μῦθος τοῖς ἀνθρώποις ἀνόσιος. 253 Αἰτήσαντί σοι δίδωμι τὰ σά· παρέχειν ὁμολογῶ· μόνον ἐτέρῳ τὸ σφάττειν ἐπίταξον. Μὴ τὸν πατέρα τῆς τοῦ τέκνου θυσίας ἱερέα προβάλλου. Μὴ γένωμαι φονεύς, οὐπὲρ ἐγενόμην σπορεύς. Τίς γὰρ ἐλεήσει τὸν ὑφ' ἑαυτοῦ τοξευθέντα; Τίς χειραγωγῆσει τρέμουσαν δεξιὰν μὴ φεισαμένην υἱῷ; Τίς ὀρίσεται φίλον τὸν τοῖς οἰκείοις πολεμήσαντα σπλάγχχνος; Ἀπελεύσομαι κἀγὼ τῷ παιδί συνθαπτόμενος. Λείψανον λειψάνῳ περιπλοκῇ γένηται μοι, περιχυθὲν αἷμα τοῦ παιδὸς εἰς ἓνα τάφον. Ὁμοῦ πρὸς ἄδην ὀδεύσομεν. Ζῶντος ἐχωρίσθην υἱοῦ; Συνοικήσω κὰν τελευτήσαντι. Ἄμα δέξεται ὁ θάνατος πατέρα γέροντα καὶ νέον υἱὸν παρ' αὐτοῦ σπαρέντα. Ποίοις γὰρ ὀφθαλμοῖς τὴν τρισαθλίαν μητέρα τοῦ τέκνου θεάσομαι; Ταῦτά τις ἂν εἶπε μὴ ὦν Ἀβραάμ. Ὁ δὲ δίκαιος οὐδὲν τούτων εἶπεν, οὐδὲ ἐνενόησεν· ἀλλὰ τῷ Θεῷ πρὸς τὴν τοῦ τέκνου σφαγὴν τὴν ἀπὸ τῆς γνώμης θυσίαν προσέφερον. Ἀναστὰς γὰρ Ἀβραάμ, φησί, τὸ πρῶτ' ἐπέσαξε τὴν ὄνον αὐτοῦ· παρέλαβε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ δύο παῖδας καὶ Ἰσαάκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ σχίσας ξύλα εἰς 254 ὄλοκάρπωσιν ἀναστὰς ἐπορεύθη. Καὶ <οὐκ> εἶπε τῇ μητρὶ τοῦ τέκνου τὴν μέλλουσαν σφαγὴν, μάθε τὸ μέλλον, μὴ κλαπῆ τὸ ἐγχείρημα· ἐνταφίαση καὶ αὐτὴ σὺν δάκρυσιν ὃν ἐγέννησε· προπέμψη τὸν ἐπὶ θάνατον ὀδεύοντα παῖδα· συμβαδίσῃ τῷ μηκέτι λοιπὸν ὑποστρέφοντι· ἀπολαύσῃ θεάς ἐσχάτης τελευταίοις φιλήμασιν. Ὡς τῆς ἀδαμαντίνης τοῦ δικαίου ψυχῆς! Θαρρῶ μὲν τὴν δικαιοσύνην τοῦ γυναιίου, δέδοικα δὲ ταύτης τὴν μαλακωτέρας τῆς φύσεως δύναμιν· ἀλλὰ καὶ δυσκαταγώνιστος ἢ τῆς τοιαύτης ἀκοῆς συμπλοκῆ. Ἰσχυρότερον τὸ πάθος, καὶ φοβοῦμαι μὴ πέση παλαίουσα· μὴ βιάσῃται τὴν γνώμην ἢ συμφορά. Ἄν φθάσας ἱεουργήσω τὸν Ἰσαάκ, μαθοῦσα τὴν πρόφασιν φιλοσοφήσει γενναίως, τῆς φιλουμένης ὄψεως μηκέτι φαινομένης λοιπόν. Καὶ ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ. Ὡς κολάσεως χρόνος! Ὡς διαστήματος συμφορά!

Οἶων, οἶει, λογισμῶν ὀδοιπορῶν ὁ Ἀβραάμ ἐδέξατο πόλεμον; Πῶς εὐσέβεια παρ' αὐτῶ καὶ φύσις ἠγωνίζετο; Οὐ φείδη παιδός, ὁ γέρων, μεθ' ὃν ἕτερον οὐκ ἔχεις τινά; Οὐ γίνη καὶ τῆ γνώμη 255 πατήρ; Φέρεις ἐν σώματι τέκνον, καὶ τῶ τοιούτῳ βαπτίζεις τὸ σιδήριον; Κατανόησον ἀκριβῶς ὅποιον ἐπέιγη φονεῦσαι υἱὸν καὶ τοσοῦτον ὀπλίζη καλῶς. Εἰς θηρίον ὁ λογισμὸς μετεβλήθη; Φοβῆ τὸν κελεύσαντα; Φιλάνθρωπος ὁ προστάξας. Καίτοι τοιαῦτα μὲν ὡς εἰκὸς ἢ φύσις προεβάλετο δίκαια, πάλιν δὲ ἡ εὐσέβεια τὴν αὐτῆς ἴσως ἀντετέθη σοφίαν. Θεός, Ἀβραάμ, καὶ τοῦ γενέσθαι καὶ τοῦ γεννηῆσαι προστάττει. Ἔχεις οὐδὲν ὃ οὐ παρὰ τοῦ κτίσαντος εἴληφας; Οὐ δεῖ τὸ δοθὲν τοῦ δεδωκότος προκρίνειν. Οὐ δεῖ τὴν χάριν τοῦ χαρισαμένου φιλεῖν περισσότερον. Ἀγαπᾶς τὸν υἱόν; Εἶπερ φιλεῖς τὸν υἱόν, ἐμὸν τὸ ἐπίταγμα. Οὐδεὶς δεσπότου περιεργάζεσθαι γνώμην δύναται καὶ μὴ παρὰ βουλομένου λαβεῖν. Διὰ τί μὴ ἐκὼν ἐπιδίδως; Οὐδεὶς ἔρημος, ἔχων συνοικοῦντα τὸν πλάσαντα. Τὸ τῶν σπλάγχθων καταφλέγει σε κέντρον; Οὐ χρή παρὰ δούλῳ δεσποτικοῦ προστάγματος περιγενέσθαι φύσιν. Ὅς δέδωκεν ἅπαξ παραλόγως υἱόν, δώσει θελήσας καὶ δεύτερον. Τοιαῦταί τινες ἴσως τὴν ψυχὴν ἐμερίζοντο γνώμαι. Ὡς δὲ τὸν δειχθέντα κατελάμβανε τόπον, ἔλαβε τὰ ξύλα τῆς ὀλοκαρπώσεως, 256 καὶ ἐπέθηκεν Ἰσαὰκ τῶ υἱῷ αὐτοῦ. Διὰ τί φορτοῦται καὶ σφάττεται; Τάχα τοῦ πατρὸς ὁ παῖς εὐλαβέστερος; Τί βαρεῖς ξύλοις, οἷς μέλλεις τὸ σῶμα αὐτοῦ μετὰ μικρὸν περιστέλλειν; Ἔλαβον δὲ καὶ τὸ πῦρ μετὰ χειρᾶς, καὶ τὴν μάχαιραν, καὶ ἐπορεύθησαν οἱ δύο ἅμα. Ὁρῶν δὲ ὁ Ἰσαὰκ τὰ ξύλα προκείμενα, τὸ πῦρ εὐτρεπισθέν, ἠκονημένον τὸ σιδήριον, τὸ πρόβατον οὐδαμοῦ, ἠρώτα τὸν πατέρα· πάτερ [Ἀβραάμ], ἰδοὺ τὸ πῦρ καὶ τὰ ξύλα· ποῦ ἐστι τὸ πρόβατον τὸ εἰς ὀλοκάρπωσιν; Εἶπε δὲ Ἀβραάμ· ὁ Θεὸς ὄψεται ἐαυτῷ πρόβατον εἰς ὀλοκάρπωσιν, τέκνον. Προφητεία τῆς ἀποκρίσεως ἦν· τὸ γὰρ ἀληθῶς τῷ Θεῷ σκοπηθὲν οὐπὼ δεδίδακτο θαῦμα. Ὀκοδόμησε δὲ Ἀβραάμ θυσιαστήριον, καὶ συμποδίσας τὸν Ἰσαὰκ ἐπέθηκεν ἐπάνω τῶν ξύλων. Ἐξέτεινε δὲ τὴν χεῖρα αὐτοῦ λαβεῖν τὴν μάχαιραν. Ὁ δὲ Ἰσαὰκ οὐκ ἔπαθέ τι πρὸς τὰ γινόμενα. Οὐ κατεπλάγη σχηματισθεὶς εἰς σφαγὴν. Ὡς ἐν ἐτέρῳ τὰ ἐν ἐαυτῷ θεωρῶν ἐκαρτέρει. Ἐχαιρε θυσία τάχα προσαγόμενος τῷ Θεῷ. Ὡς δὲ ἡ χεὶρ μετὰ τοῦ ξίφους μετέωρος ἦν, τοσοῦτο τε μόνον ἂν 257 πείχεν ὁ θάνατος, ὅσον τέως ἢ χεὶρ, ἄφνω τις ἐξ οὐρανοῦ προσκίπτει βοή· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ, ἀνάμεινον. Τί τοσοῦτον εἰς τὸ ἔργον ἐλαύνεις, ἐμοὶ χαριζόμενος; Παῦσαι! Ὅρα γέροντος ὄρμην ἐπαλλήλοις χαλινουμένην κωλύμασι, καὶ ἔτι πρὸς τάχος ἀκμάζουσιν. Ὁ λόγος ἐπέιχεν· ὁ ζῆλος ἀνῆπτεν. Ὁ κελεύσας τὸν ὄρον ἀνέτρεπε· μὴ ἐπιβάλης τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ἄψη τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. Τέλος ἐπιθεῖναι τῷ προστάγματί μου βούλει; Ὁμολογήσαι θέλεις ὅτι δέδωκας ὅπερ ἤτησα; Ἔχω τὴν χάριν. Ἐδεξάμην τὸ δῶρον. Τὴν θυσίαν ἐτέλεσας. Ἄπαις ἐκ προθέσεως εἶ. Ἄλλ' ἐρεῖς· κεῖται ὁ παῖς Ἰσαὰκ. Παρ' ἐμοὶ ἐγένετο προσφορά· τῆς σῆς ἐφάνη πίστewς ὀλοκάρπωμα. Ἄλλ' εἶπερ ἐστίν, ἄλλ' ἐμοὶ κατεσφάγη. Ὡς ἄλλον σοι τοῦτον ἐγὼ χαρίζομαι τὸν υἱόν. Δευτέραν αὐτοῦ γέννησιν ὑπολάμβανε ταύτην. Πρῶν γεγέννηται παραλόγως, σήμερον ζήσεται παρ' ἐλπίδας· προαιρέσεως γάρ, οὐκ ἀναιρέσεως χρήζω· τρόπον δοκιμάζω, οὐ φόνον ἐπιζητῶ. Οὐκ ἀνατρέπω τὸ παρ' ἐμοῦ σοι κτῆμα ἐπιδοθὲν· οὐ τέμνω δένδρον, ἀφ' οὗ πολλῶν ἀνθρώπων δικαιοσύνης περιμένω καρπούς· οὐκ ἀφανίζω ῥίζαν τὴν κατὰ σάρκα μέλλουσιν τὸν ἐμὸν καρποφορεῖν μετ' ὀλίγον μονογενῆ· οὐ μάχομαι, ἀλλὰ τοῖς ἐμοῖς 258 ἀποφαίνομαι. Ἀλόγων παραιτοῦμαι θυσίας, καὶ λογικῶν ἐπέτρεπον γενέσθαι; Ἀμαρτωλῶν οὐ βούλομαι θάνατον, καὶ δικαίων ἔμελλον ἂν αἰρεῖσθαι σφαγὴν; Ἐγὼ σοι πρόβατον ἐπινοῶ πρὸς τὴν τοῦ πράγματος χρεῖαν. Ὅλων ἐν τῇ σῆ σκιᾷ τῶν μελλόντων εἰς οὐρανοὺς θαυμάτων παραδηλῶ τὴν ἀλήθειαν. Ἔστι κάμοι μονογενῆς, Ἀβραάμ, ἀγνοούμενος. Ὅτι σὺ τὸν υἱὸν δέδωκας μὴ φεισάμενος, κάγω τὸν μονογενῆ τὸν ἐμὸν μετὰ μικρὸν ἐπιδίδωμι. Σὺ τὸν σὸν ἐμοί, κάγω τὸν ἐμὸν τῆ

φύσει τῆ σῆ. Σὺ τὸν ὁμόφυλον, κάγω τὸν ὁμοούσιον. Ὁ σὸς ἐξ ἀγόνου, καὶ ὁ ἐμὸς μετὰ μικρὸν ἐκ παρθένου. Ἐνταῦθα πρόβατον ἄλογον, μετ' ὀλίγον ἀμνὸς λογικός. Ἡ θυσία ἐνταῦθα ξύλω φυτοῦ, μετ' ὀλίγον ξύλω σταυροῦ. Σαβέκ ἄφεις τούτω προσηγορία τῷ ξύλω· ἄφεις ὁμοίως ἀμαρτωλῶν ὄνομα τῷ ξύλω σταυροῦ. Ἀπὸ συμβαίνοντος τούτω καὶ ἀπὸ πραγμάτων ἐκείνω. Τούτω προσδεσμεῖται 259 κριὸς· ἐκείνω προσηλοῦται Χριστός. Οὗτος ὑπὲρ Ἰσαὰκ τοῦ κινδυνεύοντος σφάττεται· ἐκεῖνος ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης σταυροῦται. Ὁ σὸς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὴν ἐκ προσδοκίας ὑπέμεινε νέκρωσιν, καὶ ὁ ἐμὸς ἰσαριθμούς ἡμέρας τὸν ἐξ ἀληθείας ὑπὲρ ὑμῶν καταδέξεται θάνατον. Ὁ σὸς ἤλπισε μὲν τελευτᾶν, οὐκ ἐτελεύτησε δέ· καὶ ὁ ἐμὸς τεθνήσκει μὲν, οὐ φθαρήσεται δέ. Ὁ Ἰσαὰκ ἔπαθε καὶ οὐκ ἔπαθεν· ὁ αὐτὸς ἔπαθε μὲν οἷς ἠθέλησας, οὐκ ἔπαθε δὲ οἷς ἐκώλυσας· καὶ ὁ μονογενὴς ὁ ἐμὸς πάσχει μὲν οἷς γίνεται θεατός, οὐ πάσχει δὲ οἷς πιστεύεται νοητός. Καὶ ἀναβλέψας Ἀβραὰμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε καὶ ἰδοὺ κριὸς εἷς κατεχόμενος ἐκ τῶν κεράτων ἐν φυτῷ σαβέκ. Ἀληθῶς ἄρα τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν ὁ Χριστός· Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.